

AGENDA

1. Utrecht: tentoonstelling 125 jaar Maliebaanstation; hoogtepunten in de Nederlandse stationsarchitectuur.

Van 10 juni tot en met 31 oktober organiseert het Nederlands Spoorwegmuseum een tentoonstelling over de Nederlandse stationsarchitectuur, naar aanleiding van het 125-jarig bestaan van het Maliebaanstation, waar het Spoorwegmuseum is gevestigd.

Aan de hand van foto's, tekeningen en maquettes wordt een levendig beeld gegeven van wat vroeger wel „de poort van de wereld” werd genoemd.

Rotterdam: Station Delftsche Poort, ca. 1870.

2. Lichtenvoorde: tentoonstelling „De ambachtelijke en industriële verwerking van melk”.

Tot 1 juli a.s. is in het gemeentehuis van Lichtenvoorde een tentoonstelling te bezichtigen over de geschiedenis van de Coöperatieve zuivelfabriek „Lichtenvoorde”. Dhr. A.J.M. Hulshof, een van de samenstellers van deze expositie, die jarenlang werkzaam was op de zuivelfabriek, heeft veel van de geëxposeerde voorwerpen, documenten en historische foto's beschikbaar gesteld.

Ook zijn historische foto's te zien uit de collectie van de Oudheidkundige Vereniging „Zuwent”. De zuivelfabriek in Lichtenvoorde werd in 1900 opgericht en in 1978 gesloten. Na de sloop van de fabriek herinnert nu alleen nog de voormalige directeurswoning aan het tijdperk van de „botterfabriek”. De expositie is te bezichtigen tijdens kantooruren.

Gemeentehuis Lichtenvoorde, Varsseveldseweg 2 (tel. 0544-393535).

3. Hilversum: tentoonstelling „Been, het eeuwige materiaal”

In het Goois Museum is tot en met 30 mei een tentoon-

stelling te bezichtigen over het gebruik van been (of bot) door de eeuwen heen. Been is slachtafval, waardoor het goedkoop en vrij makkelijk verkrijgbaar is. Al duizend jaar geleden werd het gebruikt voor het maken van harpoenpunten. Tegenwoordig is dit natuurlijke materiaal grotendeels vervangen door kunststof. Behalve voor industriële doeleinden (beenderen zijn in gemalen vorm terug te vinden in koekjes, lijm en soep) wordt been alleen nog door liefhebbers gebruikt en bewerkt. De tentoonstelling geeft een beeld van de geschiedenis van het gebruik van been. Ook verwante materialen als ivoor en hoorn komen aan bod. Op de tentoonstelling zijn zowel eeuwenoude voorwerpen als replica's van been te zien. Ans Nieuwenborg-Bron, samenstelster van de tentoonstelling, heeft verschillende oude voorwerpen tot in detail nagemaakt.

Goois Museum, Kerkbrink 6, Hilversum. Tel. 035-6292515.

4. Zaandam: „Bruine vlootdag”, zaterdag 29 mei.

Op zaterdag 29 mei vindt op en langs de Zaan tussen Wormer en Zaandam het vaarevenement „De Bruine vlootdag” plaats. Ruim 35 historische bedrijfsvaartuigen, waaronder dieselboten, stoomsleepboten en zeilende vrachtschepen brengen het Zaanse industrieel erfgoed voor een dag tot leven. De bruine vloot brengt tussen 11 en 13 uur een vlootshow. Vanaf 13 uur is het mogelijk op een sleepboot een tocht over de Zaan naar de Zaanse Schans te maken. Zo is vanaf het water een unieke blik mogelijk op het industriële erfgoed langs de Zaanoevers.

Voor meer informatie: Helen Bogaart, tel. 024-3601414 of Café Batavia, Nic Grandiek (tel. 075-6284913).

5. Breda: tentoonstelling „Bredaas fabrikaat; reclame en producten van Bredase bedrijven”.

Het Bredase Museum is sinds december 1998 gehuisvest in het fraaie gebouwencomplex van de voormalige Chasseekazerne, een immens complex in Neo-renais-sancestijl uit de negentiende eeuw.

Tot 27 juni is in het nieuwe museum een deelexpositie te bezichtigen over reclameproducten van bekende Bredase bedrijven.

Bij het tentoongestelde materiaal komt de bezoeker bekende namen tegen van bedrijven die soms teruggaan tot de negentiende eeuw:

Faam (snoep), Etna (haarden en fornuizen), Kwatta (chocolade), Hero (conserven en frisdrank) en Teolin (verfproducten). Van iets jongere datum zijn bedrijven als Molenschot (weegschalen), Lonka (snoep) en Saval (brandblusapparatuur).

Breda's Museum, parade 12, 4811 DZ Breda. Tel. 076-5299300. geopend: di/zo 10-17 uur.

6. Rotterdam: tentoonstelling „Kanonnen, klokken en kandelaars; koper en brons uit Rotterdam”.

In het Historisch Museum „Het Schielandhuis” staat tot en met 5 september Rotterdams gietwerk in koper en brons centraal in deze tentoonstelling. De tentoonstelling opent met een reconstructie van de winkel en werkplaats van de Rotterdamse geelgieter Aernout Specht uit ca. 1725. De bedrijvigheid is hier nog bijna te voelen. Van Specht zijn twee koperen kroonluchters bewaard gebleven, van zijn zoon Johannus zijn bronzen sierkanonnen, luik klokken en vijzels in de tentoonstelling opgenomen. Een scheepskanon met het wapen van de admiraliteit van Arent van der Put uit 1618 laat zien dat ook wapentuig uitbundig werd versierd. Het kanon, een „15 ponder”, heeft een gewicht van ca. 2000 kilo. Een ander zwaargewicht op de tentoonstelling is een heiblok uit 1705 van Qurijn de Visser dat zo'n 400 kilo weegt. Dit heiblok was rond 1900(!) nog in gebruik bij Gemeentewerken Rotterdam en werd in 1912 overgedragen aan het Historisch Museum Rotterdam. Bij de tentoonstelling verschijnt een geïllustreerde catalogus waarin ook de resultaten van het onderzoek naar Rotterdamse koper- en geelgieters worden gepresenteerd.

Historisch Museum Het Schielandhuis, Korte Hoogstraat 31, 3011 GK, Rotterdam. Tel. 010-2176767. Geopend: di/vr 10-17 uur, za/zo 11.00-17.00 uur.

7. Rotterdam, Nederlands Architectuur Instituut: tentoonstelling „IBA Emscher Park; de transformatie van een landschap”.

Van 16 april tot en met 8 augustus gaan de gevels van het NAI schuil achter de gekleurde billboards van de kunstenaar Uwe Loesch. De negen met stalen frames bevestigde doeken van ieder 10 vierkante meter, tonen bouwwerken uit het noordelijke deel van het Ruhrgebied. Ze staan model voor het vernieuwde imago van de voormalige industriestreek. Nog geen kwart eeuw geleden was het Ruhrgebied een bloeiende industriestreek. Door technologische ontwikkelingen en toenemende concurrentie moesten vele bedrijven sluiten. De functie van industriegebied ging verloren en wat overbleef waren materiële getuigen van een dynamisch verleden. De regering van Nordrhein-Westfalen startte 10 jaar geleden een ambitieus plan om het noordelijke deel van het Ruhrgebied nieuw leven in te blazen onder de naam IBA Emscher Park. Het doel was het donkere imago van zware industrie te transformeren in dat van een landschapspark, waarbij de oorspronkelijke industriële bouwwerken als decor zouden dienen. De in dit gebied aanwezige industriële monumenten kregen een culturele of recreatieve bestemming. Zo kunnen bezoekers niet alleen 70 jaar televisie-geschiedenis verwachten in de gashouder van Oberhausen en kunnen ze de muur van een oude staalfabriek in Duisburg beklimmen, maar ook leren over het leven in en rond de mijn Zollverein in Essen.

De aandacht voor de transformatie van het Ruhrgebied vindt plaats in het kader van het langlopende NAI-project „De inrichting van Nederland”, dat loopt van 1997 tot en met 2001. NAI, Museumpark 25, 3015 CB Rotterdam. Tel. 010-4401200.

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

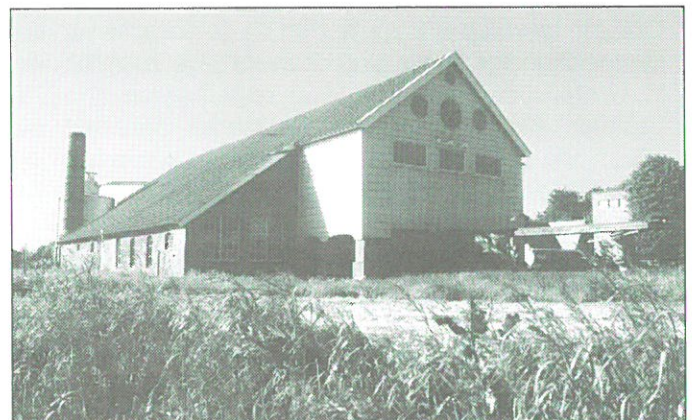
1. Genootschap Voor Industrieel-Archeologisch Geïnteresseerden (GIAG)

Het GIAG presenteerde op 24 februari jl. een routeboekje langs industrieel erfgoed in het Overijsselse Vechtdal. Het eerste exemplaar werd door voorzitter A. Barnard van het GIAG overhandigd aan de voorzitter van de VVV Overijssels Vechtdal, burgemeester L.V. Elfers van Dalfsen. Dit gebeuren vond plaats in het historische NS-station van Dalfsen, dat een nieuwe bestemming heeft gekregen als Café. Het routeboekje is tot stand gekomen met financiële steun van de VVV, het stimuleringsproject Cultuurtoerisme Overijssels Vechtdal en enkele sponsors. Het routeboekje is verschenen naar aanleiding van het twaalf- en halfjarige jubileum van het GIAG. In het boekje is van elk beschreven industrieel object een foto uit de beginperiode van het GIAG opgenomen, met een actuele opname ernaast. Hiermee wordt weer eens treffend in beeld gebracht hoe snel industriële objecten worden aangetast of zelfs helemaal verdwenen zijn in het twaalf- en een halfjarig bestaan van het GIAG.

Het routeboekje bevat 36 bladzijden met 59 foto's en is voor f 3,75 te koop bij de VVV-kantoren in Overijssel.

2. Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland (SIEN-N)

De SIEN-N presenteerde tijdens een officiële bijeenkomst op 1 april jl. in Nieuwe Pekela het onderzoeksrapport over de stoomhoutzagerij „Nooit-Gedacht” te Nieuwe Pekela. Het eerste exemplaar van het rapport „Van dik hout zaagt men planken” werd door voorzitter R. van Iterson van SIEN-N overhandigd aan burgemeester Schollema van de gemeente Pekela. Het rapport bevat een cultuurhistorische beschrijving van het unieke stoomhoutzagerijcomplex, dat van 1875 tot 1991 in bedrijf was en anno 1999 nog voor een groot deel in de oorspronkelijke staat verkeert. De stoomhoutzagerij geeft een goed beeld van een houtzagerij op de overgang van het ambachtelijke naar het industriële tijdperk. In het complex zijn nog authentieke en zeldzame houtzaagmachines aanwezig. In de machinekamer bevindt zich nog de stoommachine met ketel. SIEN-N hoopt dat met de presentatie van het onderzoeksrapport een belangrijke stap voorwaarts is gezet naar een volledig herstel van de stoomhoutzagerij, met wellicht een museale functie. (zie ook rubriek Literatuursignalering)

Nieuwe Pekela: Stoomhoutzagerij „Nooit-Gedacht”.

3. Stichting Historie Grofkeramiek

De jaarlijkse excursie van de Stichting Historie Grofkeramiek zal dit keer plaatsvinden in het Gelderse rivierengebied. Op vrijdag 4 juni zal men worden ontvangen bij de steenfabriek Vogelensangh, een steenfabriek met een kolengestookte ringoven te Deest. Vervolgens zal het moderne bedrijf van Koramic Dakpangroep worden bezocht dat aan de overzijde van de weg ligt. Per bus zal vervolgens een bezoek worden gebracht aan de Zevenaarse steenfabriek „De Panoven”. Hier wordt een uiteenzetting gegeven over de plannen en uitvoering van het Nationaal Grofkeramisch Museum. Het bedrijf, dat sinds 1983 stil ligt, heeft een ronde zigzagoven. Deze oven is uniek in Nederland en is een Rijksmonument. De naastgelegen droogloods is nu onderwerp van actie. Hier moet na een ingrijpende verbouwing, waarbij het uiterlijk onveranderd blijft, een museum annex conferentieruimte ontstaan. Het is de bedoeling dat in de toekomst het gehele Panoventerrein rijksmonument zal worden. Verder bevinden zich hier talrijke sporen van de ambachtelijke steenbakkerij, waaronder een persloods met een nog functionerende Aberson vormbakpers. De verschillende productiemethoden zullen deze dag ook worden vertoond. De excursie start om 10.00 uur te Deest en eindigt ook weer in Deest om 19.30 uur. De kosten van de excursie bedragen fl 65,-, incl. ontvangst, busvervoer, lunch en diner. Meer informatie bij: Stichting Historie Grofkeramiek, t.a.v. Dhr. R.P. Stoffels, Trasmolen 19, 8754 GL Makkum. Tel. 0515-232281

BERICHTEN

FRIESLAND

Kornwerderzand: de woningen, het sluizencomplex en de verdedigingswerken van Kornwerderzand zullen mogelijk worden aangewezen als beschermd dorpsgezicht. De ontstaansgeschiedenis van Kornwerderzand wordt als uniek beschouwd. De nederzetting is ontstaan als werkeiland voor de aanleg van de Afsluitdijk en heeft een bijzonder karakter gekregen door de aanleg van zware verdedigingswerken in de jaren '30. Staande tegenover een Duitse overmacht wisten de Nederlandse troepen hier stand te houden in de meidagen van 1940. De gemeente Wonseradeel, waar Kornwerderzand onder valt, is niet tegen een monumentenstatus maar wil wel in de toekomst uitbreiding van recreatieve mogelijkheden voor het gebied toestaan.

DRENTHE

Gasselternijveen: de voormalige schipperswoning aan de Hoofdstraat 77-79 is onlangs op de Rijksmonumentenlijst geplaatst. De schipperswoning is een van de drie resterende schipperswoningen en daarmee een belangrijke vertegenwoordiger van de geschiedenis van Gasselternijveen als zee- en binnenhaven.

De schipperswoning is in 1801 gebouwd in opdracht van schipper Wasser Tonnys Eefting. De woning is vanaf voorjaar 1998 in restauratie en zal na herstel een kantoorfunctie krijgen.

OVERIJSEL

Raalte: het gevelreliëf dat jarenlang de ingang van de oude zuivelfabriek „De Hoop” in Raalte sierde, zal in ere worden hersteld. Het kunstwerk zal een plekje krijgen in een nieuwbouwcomplex aan het Overijssels Kanaal, waar tot 1991 de zuivelfabriek stond. Het in terracotta uitgevoerde reliëf, met onder meer een melkende boer en een karnende vrouw als voorstelling, wordt sinds de sloop van de fabriek bewaard op de gemeentewerf.

Rijssen: ooit was deze plaats een centrum van steenfabricage. Uit de vele kleiputten op en om de Rijssense Berg werd de grondstof gewonnen voor de steenfabrieken. Van deze nijverheid is slechts weinig overgebleven. Om de herinnering aan dit „Stenen tijdperk” te doen herleven, is door vrijwilligers de Stichting Rijssens Leemspoor (RLS) in 1989 opgericht. Doel is de herbouw van een ca. 1 km lang smalspoortraject, waaraan sinds voorjaar 1998 wordt gewerkt. Het U-vormige spoortraject wordt aangelegd met financiële steun van de gemeente Rijssen, de ANWB en het bedrijfsleven. Onlangs is begonnen met de bouw van een 12 meter brede en 20 meter lange locomotiefloods. De verwachting is dat in de loop van het jaar 2000 na vele jaren weer een kipkarrentrein over het smalspoor zal gaan lopen.

GELDERLAND

Gorssel: de gemeente Gorssel wil in het kader van een structuurvisie voor de dorpskern ook aandacht schenken aan het voormalige tramstation aan de Van der Capellenlaan. Het oude tramstation, een karakteristiek bouwwerk in chaletstijl, is begin deze eeuw gebouwd als halteplaats in de tramlijn Deventer-Zutphen. Het tramstation doet nu dienst als onderkomen van de Wandelvereniging Gorssel en de Postduivenvereniging Gorssel. Er bestaan nu plannen om het tramstation een nieuwe functie te geven als VVV-kantoor, een functie die recht doe aan de centrale ligging van het gebouw. In de directe nabijheid van het station bevinden zich bovendien een mosterdmakerij en een touwslagerij. Ook zijn er ideeën geopperd om in het tramstation een theeschenkerij of een galerie te huisvesten.

Gorssel: Voormalig tramstation.

Neede: een van de laatste oude fabrieksgebouwen in Neede, een voormalige leerlooierij aan de Moeshof is begin dit jaar afgebroken. De gemeente Neede verleende een sloopvergunning voor het complex, dat uit het begin

plan van 1927 kwam het bouwen met beton in een stroomversnelling. Voor de bouw van overspanningen over de grote rivieren werd gebruik gemaakt van boogbruggen met laaggelegen rijvloeren. Bruggen van steen en hout werden ver voor 1800 het meest toegepast in Nederland. In het boek wordt uitgebreid aandacht besteed aan de geschiedenis van dit type bruggen in de periode voor 1800. In een apart hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de onderbouw van bruggen, pijlers, landhoofden en funderingen. Evenals het eerste deel, dat gewijd was aan de bruggen van ijzer en staal, kan ook van dit tweede deel in de serie gesproken worden van een zeer uitvoerige en complete beschrijving van de geschiedenis van de Nederlandse bruggenbouw.

Ook deze uitgave is rijk voorzien van illustraties en tekeningen.

In deel III, dat nog moet verschijnen zullen de beweegbare bruggen worden beschreven.

3. GROENENDIJK, J.N.A.: „De Ruyterwaard”, geschiedenis van de steenfabriek in Gameren 1860-1982. Zaltbommel, Europese Bibliotheek, 1998. 88 blz., ill., 17 X 24,5 cm. ISBN 90288 1133 8. prijs: fl 34,90.

In dit boek wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van de steenfabriek bij Gameren aan de Waal waar jarenlang baksteen werden geproduceerd. Van deze steenfabriek is na het opblazen van de laatste schoorsteen in 1997 niets meer over.

4. KNAAP, Dorien: K & J Wilkens Veendam (1823-1989); een bedrijfsgeschiedenis. Veendam, Vereniging van nazaten van Klaas en Jan Wilkens, 1995. 148 blz., ill., Prijs fl 24,50.

K & J Wilkens is in de Veenkoloniën een begrip. In 1823 richtten de twee zonen van Frans Wilkens, Klaas en Jan, een vennootschap op die zich bezig hield met de houthandel, maar daarnaast ook ijzerwaren en bouwmaterialen leverde. Veertig jaar later was het bedrijf eveneens actief in de scheepsbouw en in de productie van aardappelmeel. In de twintigste eeuw beperkte K & J Wilkens zich tot de houthandel en de verwerking van aardappelmeel. In 1983 fuseerde het bedrijf met de fijnhouthandel van de Fa. Stoit te Groningen in 1989 ging de nieuwe combinatie op in een conglomeraat van Nederlandse houtondernemingen onder de benaming „Houtgroep Nederland BV”. Hiermee kwam na een periode van bijna 170 jaar een einde aan het bestaan van het familiebedrijf van K & J. Wilkens. Het bedrijfsterrein aan het Oosterdiep in Veendam werd verkocht. Het boek is voorzien van historische foto's van leden van de Familie Wilkens en de verschillende bedrijfsgebouwen.

5. Van dik hout zaagt men planken; architectuurhistorisch onderzoek en waardestelling van Stoomhoutzagerij „Nooit-Gedacht” te Nieuwe Pekela. Groningen, Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland, 1999. 80 blz., ill., tek., bijlagen.

Dit rapport is het resultaat van een onderzoeksopdracht die SIEN-N in 1998 verwierf. Het rapport is samengesteld door diverse deskundigen en gebaseerd op uitvoerig archiefonderzoek, interviews met oud-werknemers en bouwkundige opmetingen van gebouwen en inventaris ter plekke. Het rapport bestaat uit de volgende hoofdstukken: als eerst een beschrijving van de bedrijfsgeschiedenis

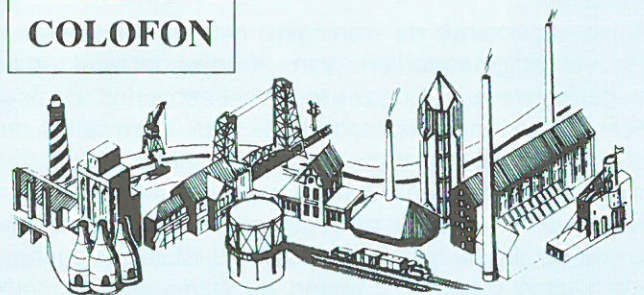
van de stoomhoutzagerij vanaf 1875 tot de sluiting van het bedrijf in 1991. Het tweede hoofdstuk plaatst de stoomhoutzagerij in historisch perspectief in relatie met andere stoomhoutzagerijen in Nederland. Het derde hoofdstuk bevat een uitvoerige beschrijving van gebouwen en inventaris met een waardestelling. In het laatste deel worden mogelijkheden tot behoud en herbestemming besproken.

Het rapport is rijk voorzien van zwart-wit en kleurenopnamen, zowel historische opnamen alsook actuele opnamen van gebouwen en machines. Vanwege de compleetheid en heldere beschrijving een uitstekend voorbeeld van een bedrijfsmonografie.

6. HEYDRA, Ton: een roerig volkje; de geschiedenis van de Oostelijke Eilanden, Kadijken en Czaar Peterbuurt. Alkmaar, Uitgeverij Rene de Miliano, 1999. 129 blz., ill. Verkrijgbaar door overmaking van fl 29,95 op girorekening 193 191946, t.n.v. Rene de Miliano te Alkmaar.

In dit boek beschrijft Ton Heydra de geschiedenis van de Oostelijke binnenstad. Naast de vele kleine werven was dit gebied de bakermat van de scheepswerven van de VOC. In de negentiende eeuw vestigden zich er bedrijven als de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij (KNSM) en de fabriek voor Stoom- en andere Werktuigen, het latere Werkspoor. Deze bedrijven zijn voor de industriële ontwikkeling van Nederland van groot belang geweest. Grote sociale conflicten zoals de Spoorwegstaking van 1903, de Internationale havenstaking van 1911 en het aardappeloproer van 1917 vinden hier hun oorsprong. Ook de eerste sociale woningbouw van Amsterdam werd in deze buurt gebouwd. De meeste oudbouw heeft inmiddels alweer plaats gemaakt voor nieuwbouw, maar ook karakteristieke bedrijfsgebouwen en pakhuizen kregen een nieuwe bestemming als woonhuizen en kantoren.

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de 60 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties.

De nieuwsbrief verschijnt ± vijfmaal per jaar.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle (samensteller).
Kopij voor Industria 1999 no. 3 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 22 mei 1999. Secretariaatsadres FIEN: Zomervaat 206f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 27,50 voor de jaargang 1999 op Postbankrekeningnr. 132802 ten name van Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg.

van deze eeuw dateerde. De sloop van de leerlooierij heeft tot protesten geleid van de Historische Kring Neede. Volgens de Historische Kring is met de sloop een van de laatste, gaaf bewaarde oude fabrieksgebouwen van Neede verdwenen. De Historische Kring betreurt het dat Neede nog steeds geen deugdelijke monumentenverordening heeft. Ook een gemeentelijke monumentenlijst ontbreekt tot op heden.

Wageningen: op zaterdag 10 april jl. werd in Wageningen de historische documentaire „Steen” voor het eerst vertoond. „Steen” is een productie van de stichting Jobfilm en werd gemaakt door regisseur Erik Willems. De documentaire, waar de regisseur ruim vijf jaar aan heeft gewerkt, is een historisch overzicht van de geschiedenis van steenfabrieken in het Gelderse riviereengebied en de mensen die er gewerkt hebben. De documentaire duurt 40 minuten en is in kleur en in zwart-wit opgenomen. De productie van de film werd financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van verschillende fondsen.

Wolfheze: een aantal gebouwen op het terrein van de psychiatrische inrichting De Gelderse Roos bij Wolfheze zijn voorgedragen als rijksmonument door de gemeente Renkum. Een van deze gebouwen is de watertoren van de inrichting, gebouwd begin deze eeuw. De watertoren is al jaren buiten gebruik. Aangezien het jaarlijks onderhoud enkele tienduizenden gulden per jaar kost, wil De Gelderse Roos wel van de watertoren af. Een nieuwe bestemming voor de watertoren is nog niet gevonden.

NOORD-HOLLAND

Amsterdam: op het terrein van de voormalige Westergasfabriek is op 29 maart jl. een nieuw bioscooptheater geopend. Het bioscooptheater is gehuisvest binnen de muren van het voormalige ketelhuis van de Westergasfabriek. De bioscoop, een initiatief van de bekende cineast Alex van Warmerdam, zal zich exclusief richten op de vertoning van Nederlandse Producties. Bioscoop-stichting „Het Ketelhuis” heeft met de gemeente Amsterdam een contract van drie jaar gesloten om van het ketelhuis exclusief gebruik te mogen maken. De kosten van de verbouwing van het ketelhuis tot bioscooptheater bedragen vier ton, een bedrag dat voor het grootste deel door particulieren en bedrijven bijeen is gebracht.

Voor meer informatie: Internet: www.ketelhuis.nl

Den Helder: de historische oorlogsbodem „Bonaire” ligt in een marinedok te Den Helder al bijna een jaar te wachten op restauratie. Voor de uitvoering van de eerste fase, die anderhalf miljoen gaat kosten, is echter tot op heden nog geen geldschietter gevonden. Het totale restauratieproject is begroot op acht miljoen gulden. De „Bonaire” is in 1870 gebouwd als schroefstoomschip voor de Koninklijke Marine en behoort met de ramschepen „de Buffel” en „De Schorpioen” tot de oudste nog overgebleven marineschepen van ons land. De eerste fase van de restauratie van de „Bonaire” bestaat uit het herstel van de houten romp, het plaatsen van drie masten en het verwijderen van de opbouw, aangebracht toen de „Bonaire” dienst deed in Delfzijl als internaatschip. Het ligt in de bedoeling dat de gerestaureerde „Bonaire” deel gaat uitmaken van het historische themapark „Nederland Over-

zee”, dat gevestigd zal worden op de oude marinewerf in Den Helder. Vanaf halverwege mei a.s. zal een expositie worden ingericht met fotomateriaal en tekeningen van de „Bonaire”. Tegelijkertijd zal een boekje worden uitgebracht met een historische beschrijving van het marineschip.

IJmuiden: de Commissie Industrieel Erfgoed Hoogovens onderzoekt samen met het staalbedrijf de mogelijkheid om tot de oprichting van een Hoogovensmuseum te komen. Om de geschiedenis van het bedrijf levend te houden verzamelt de commissie al geruime tijd documentatie en voorwerpen. Tevens verscheen begin maart jl. het eerste nummer van een eigen blad, waarin artikelen zijn opgenomen over de watertorens van Hoogovens, schoolplaten en jubileumbordjes. Ooit bezat Hoogovens al een klein museum, gevestigd in conferentiecentrum Breesaperhof. De historische Commissie probeert nu opnieuw een museum in te richten, maar nu meer gericht op de industriële ontwikkeling van het bedrijf. De commissie heeft haar hoop gevestigd op een pand aan de rand van het Hoogovensterrein, zodat het museum goed toegankelijk is voor het publiek. Helaas is een groot deel van het Hoogovensterrein al gesloopt, verschroot of verkocht. Pas sinds kort breekt het besef door dat waardevolle getuigenissen van het verleden van Hoogovens bewaard moeten blijven. Voormalig directeur Ontwikkelingen B. Bensdorp van Hoogovens, lid van de Historische Commissie pleit voor het conserveren en zelfs weer operationeel maken van bijzondere oude installaties om de traditie van het vakmanschap van het staalbedrijf te onderstrepen. Ook het onlangs verschenen eerste nummer van het blad van de Commissie moet interesse wekken voor het industrieel verleden van Hoogovens.

Geïnteresseerden kunnen zich voor fl 25,- abonneren op dit blad: aanmelding bij Hoogovens Staal, Cieho t.a.v. R. Meijer, Postbus 10.000, 1970 CA IJmuiden.

ZUID-HOLLAND

Leiden: De gemeente Leiden heeft nog steeds geen definitief besluit genomen over de toekomst van de meelfabriek „De Sleutels”. Binnen de gemeente is nog discussie gaande over de keuze tussen drie varianten: volledig behoud van het complex, gedeeltelijk behoud, of volledige sloop. De gemeente heeft overigens gesteld dat zij bij het uiteindelijk te nemen besluit rekening zal houden met de uitkomsten van de enquêtes en stadsdebatten, die hebben plaatsgevonden met omwonenden en belangengroeperingen. Over het algemeen was de uitkomst van deze raadplegingen dat de meeste Leidenaars het grootste deel van de meelfabriek willen behouden.

Waarschijnlijk zal de gemeente in de loop van april een beslissing nemen over de meelfabriek.

Stolwijk: in 1993 werd de bovenbouw van de Beijersche brug, een historische gietijzeren ophaalbrug uit 1888 vernield na een aanrijding door een vrachtwagen. Sinds het ongeluk is de oeververbinding over de Hollandsche IJssel provisorisch hersteld.

Na jarenlang touwtrekken tussen diverse instanties lijkt het herstel van de ophaalbrug nu dichterbij gekomen. Het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard wil fl 250.000,- bijdragen, evenals de provincie. De gemeente Vlist, waaronder de brug valt, wil fl 20.000,- bijdragen.

Het wachten is nu op een bouwvergunning voor de restauratiewerkzaamheden en een verkeersbesluit van het Hoogheemraadschap. Aangezien op deze vergunningaanvragen bezwaarschriften kunnen worden ingediend, kan het nog lang duren voor het herstel van de monumentale brug kan beginnen. De verwachting is dat de herbouw van de brug in de herfst van 2000 kan beginnen.

NOORD-BRABANT

Gilze: het college van B. en W. van de gemeente Gilze en Rijen is van mening dat een deel van de oude steenfabriek in Gilze behouden moet blijven. Het gaat hierbij om de steenoven en de schoorsteen van de voormalige steenfabriek Hendrixx BV, die in 1991 werd gesloten. De voormalige steenoven en de schoorsteen moeten volgens het college opgenomen worden in een gebied dat voor het grootste deel de bestemming natuurontwikkeling zal krijgen. In een rapport van projectontwikkelaar Bureau Croonen wordt overigens geen rekening gehouden met de oude steenfabriek. Croonen heeft een plan gemaakt voor de bouw van een aantal villa's op het terrein van de voormalige steenfabriek.

De voormalige droogschuren, kantoren en fabriekslodsen mogen in de visie van de gemeente wel gesloopt worden, zodat ruimte wordt gecreeërd voor de bouw van zes villa's met een bouwhoogte van maximaal negen meter.

Roosendaal: de Nederlandse Spoorwegen hebben hun verzet tegen plaatsing van delen van het NS-station Roosendaal op de gemeentelijke monumentenlijst opgegeven.

Dit betekent dat het seinhuis en de monumentale locomotievenloods gespaard zullen blijven. NS wilde beide spoorwegobjecten kwijt omdat ze niet meer gebruikt werden en de bedrijfsvoering van NS zouden kunnen belemmeren. Het seinhuis en de locomotievenloods dateren beide uit 1907, en zijn ontworpen door de bekende spoorwegarchitect G.W. van Heukelom. Wat er nu met deze spoorwegmonumenten gaat gebeuren is nog onduidelijk. Eerdere plannen om van de locomotievenloods een museum voor historisch treinmaterieel te maken, mislukten. De kosten voor het herstel van de verwaarloosde loods bedragen inmiddels ca. vijf miljoen.

Het heeft uiteindelijk vijf jaar geduurd voor de bescherming van het seinhuis en de locomotievenloods rond was. Via indiening van bezwaarschriften lukte het NS tot nu

Roosendaal: Station NS, seinhuis.

toe de bescherming tegen te houden. Tegen de laatste rechterlijke uitspraak, die uitviel ten gunste van bescherming, heeft NS geen bezwaar meer aangetekend.

LIMBURG

Maastricht: de gemeente Maastricht wil het Bassin, een historische binnenhaven bij de Sphinx keramiekkabriek, een nieuwe bestemming geven als passantenhaven. Eerder al zijn de historische werfkelders langs het bassin hersteld. Rijkswaterstaat was aanvankelijk tegen de plannen voor een passantenhaven, omdat het Bassin is vervuild met Maasslib. Sanering van het slib zal nu worden aangepakt in het kader van de verbreding en verdieping van de Maas. De plannen voor de passantenhaven zullen ruim 2,5 miljoen gaan kosten, die met behulp van subsidies (o.a. Europese fondsen) moeten worden gedekt. Om het Bassin toegankelijk te maken voor pleziervaartuigen zal de oude sluis, die het Bassin verbinding geeft met de Maas, ook hersteld moeten worden. Ook hiervoor denkt de gemeente Europese subsidie te kunnen aanwenden, zeker als de plannen worden gepresenteerd in het kader van de toeristische ontwikkeling van Maastricht.

LITERATUURSIGNALERING

1. HART, een van warmte: 75 jaar stadsverwarming in Utrecht door R. de Kam. Utrecht, Matrijs, 1998. 64 blz. ISBN 90-5345134 X. (Utrechts Historische Reeks, dl. 25). Prijs fl 24,50.

Utrecht is een van de eerste gemeenten in Nederland geweest die overging tot de introductie van stadsverwarming. In 1923 werd een begin gemaakt vanuit de centrale aan de Nicolaas Beetsstraat. Zoals gebruikelijk met veel nieuwe technieken kende de stadsverwarming ook de nodige ups en downs. Een en ander wordt op een overzichtelijke wijze beschreven in het boekje, wat overigens ook zeer fraai geïllustreerd is, ten dele in kleur zoals het schilderij van Herman Heijenbrock van de centrale aan het Merwedekanaal. De stadsverwarming werd ook geïntroduceerd in Nieuwegein, maar door optimistische berekeningen en betere isolatie van de woningen bleek in de jaren tachtig dat het met het rendement van deze verwarmingsvorm slecht gesteld was. Dit bracht de nodige onrust onder de gebruikers te weeg. Ook de nieuwe woningbouwlocatie Leidse Rijn zal op het stadsverwarmingsnet worden aangesloten. Een aardige introductie.

2. BRUGGEN in Nederland 1800-1940. Bruggen van beton, steen en hout. (onder red. van prof. ir. J. Oosterhoff) 440 blz., ill., 28 X 21 cm. prijs: fl 79,90. ISBN 90 5345 103 X.

In de drie-delige standaardserie „Bruggen in Nederland”, dat verschijnt onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse Bruggen Stichting, is onlangs deel twee verschenen. Dit deel behandelt de bruggen van beton, steen en hout. Beton werd al vanaf 1900 in de Nederlandse bruggenbouw toegepast. Een van de bekendste voorbeelden is het spoorwegviaduct in de Hofpleinlijn in Rotterdam, gebouwd in 1906. Bij de uitvoering van het Rijkswegen-